

Nr 154.

Av herr **Westman m. fl.**, om skrivelse till *Kungl. Maj:t* i fråga om lagstiftning rörande blandning av svenskt och utländskt vete vid förmalning.

Som bekant har under de senast förflutna åren läget på den inhemska spannmålsmarknaden varit synnerligen otillfredsställande och företett egenomliga och för producenten mycket ogynnsamma förhållanden. Att i detta sammanhang närmare redogöra för de företeelser, som här framträtt, synes vara överflödigt, då redan resultaten av ingående undersökningar på området framlagts dels av trustlagsstiftningskommittén i dess år 1921 avgivna betänkande, dels ock i det betänkande, som avgivits den 16 januari i år av de sakkunniga, som tillkallades av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet med uppdrag att i huvudsaklig överensstämmelse med angivna riktlinjer skyndsammast undersöka den svenska spannmålsmarknadens nuvarande läge och, därest så funnes påkallat, avgiva förslag till åtgärder för ernående av ökad avsättning av svensk brödsäd.

I sitt betänkande har som bekant dessa sakkunniga föreslagit införande av ett system med utförselbevis. Även om ett sådant system utan tvivel skulle vara i hög grad gagnande, kan man dock ej med säkerhet veta att det skulle kunna helt undanröja samtliga på spannmålsmarknaden förekommande missförhållanden. Dessutom föreligger ju f. n. ej full visshet därom, att regering och riksdag äro villiga att använda denna av de sakkunniga anvisade utväg. Särskilt med hänsyn till den senare omständigheten anse vi oss böra framlägga även förslag om åtgärder av annat slag i syfte att vinna det mål, som statsrådet uppställt för sistnämnda sakkunniga, nämligen ernående av ökad avsättning för svensk brödsäd.

Utgångspunkten för ett förslag ha vi funnit i den åtgärd med avseende på spannmålsmarknaden, som från regeringens sida vidtogs i september månad 1921. Anledningen till regeringens inskridande vid nämnda tid var att läget på den inhemska spannmålsmarknaden gestaltade sig på så-

dant sätt, att i stor utsträckning de svenska jordbrukarna ej kunde finna köpare till sitt vete och att det svenska marknadspriset kom att ligga till och med avsevärt under det beräknade importpriset å förtullad vara i svensk hamn. Vid sitt ingripande synes regeringen, såsom av trustlagstiftningskommitténs betänkande framgår, i främsta rummet åsyftat att åstadkomma en minskning av importen av utländskt vete och därigenom å ena sidan bereda lantmännen ökad möjlighet att vinna avsättning för sitt vete och å den andra sidan framkalla en prissänkning å mjöl genom att föranleda en ökad inblandning av det billigare svenska vetet. För regeringens åtgörande synes även den åsikten haft betydelse, som kom till uttryck i ett jordbruksministerns uttalande till statsrådsprotokollet, att den rådande tullsatsen å spannmål icke vore effektiv och en förhöjning av densamma icke skulle tillföra landets spannmålsproducenter någon som helst fördel, men genom fördyrande av den utländska spannmålen verka ofördelaktigt för konsumenterna.

Genom underhandlingar med delegerade för kvarnföreningen ernådde regeringen från dennas sida en utfästelse, vilken ingick som en av förutsättningarna för den anordning, som Kungl. Maj:t träffade. Enligt den utfästelse, som kvarnföreningens medlemmar utfärdade, förbundo de sig att under tiden 1 oktober 1921—1 juni 1922, under förutsättning av utbud från odlare, inköpa svenskt vete av fullt marknadsgill vara till en myckenhet, som med inräkning av samma kvarnars sammanlagda lager av svenskt vete den 1 oktober motsvarar minst 70 procent av det under angivna tid vid deras förmalning sammanlagt förbrukade vetet.

Förbindelsen skulle gälla allenast under förutsättning att ändring ej skedde i gällande glidtullssystem med samtidigt beslutad maximigräns för tullsatserna, och ej heller eljest förändringar av genomgripande natur från statsmakternas sida vidtoges beträffande de rådande förhållandena i fråga om kvarnhanteringen och mjölhandeln.

Efter föredragning av denna utfästelse och framläggande av en utförlig motivering hemställde jordbruksministern den 30 september 1921 om en maximering av tullsatserna å omalen råg, vete och korn, vilket även blev Kungl. Maj:ts beslut.

Samma läge, som i september 1921 påkallade regeringens ingripande, är nu förhanden. De nyss berörda sakkunniga framhålla sålunda bl. a. i sitt betänkande följande:

»Sakkunniga ha alltså kunnat konstatera, att priserna å svensk brödsäd åtminstone från och med hösten 1921 befunnit sig på en nivå, som legat väsentligt under världsmarknadspriset med tillägg av tullens hela belopp. Prisskillnaden har varit så betydande, att den icke kunnat för-

klaras endast med hänsyn till den svenska varans något lägre kvalitet eller sådana världsmarknadsförhållanden, som övat inflytande å spannmålsmarknaden såväl i Sverige som t. ex. Danmark. Till stor del har prisskillnaden befunnits förorsakad av rent inhemska marknadsförhållanden, för vilka i det föregående redogjorts. I jämförelse med tiden före världskriget framträder prisläget så mycket mera ogynnsamt för den svenska brödsädsproduktionen, som utredningen visat, att, sedan hänsyn tagits till kvalitetskillnad o. d., det svenska vetet, i förhållande till världsmarknadspriset med tillägg av tullens hela belopp, betingat ett underpris, såsom förut nämnts, varierande för tiden sept. 1921—nov. 1922 från ungefär kronor 3:25 till kronor 8:45 per 100 kilogram, medan motsvarande underpris under tiden före världskriget höll sig, per år räknat, mellan kronor 0:21 och kronor 1:35 per 100 kilogram.

Det prisläge, som under senaste tiden rått och fortfarande råder beträffande den svenska brödspannmålen, måste alltså betraktas såsom mindre tillfredsställande. Givetvis är det de svenska jordbrukarna, erkannerligen odlarna av brödsäd till avsalu, som svårast och mest omedelbart hava kännning av berörda missförhållanden. Men det torde icke med fog kunna bestridas, att den allmänna betydelsen, som jordbruksnäringen äger för riket, och vikten för det hela av någorlunda trygga förhållanden för vår spannmålsodling, göra det till en angelägenhet av allmän innebörd att noggrannt undersöka, huruvida några framkomliga vägar stå till buds för ernående av förbättrade prisförhållanden i fråga om den svenska brödsäden. Rimligt synes vara, om förhållandena om möjligt så till vida återföras till läget före världskriget, att den svenska brödspannmålen må kunna vinna avsättning till priser, som i jämförelse med världsmarknadspriset icke för odlarna äro mindre gynnsamma nu än före kriget.

Åtskilliga uppslag och yrkanden för frågans ordnande hava framkommit i de framställningar i ärendet, som ingivits till jordbruksdepartementet och vilka därefter överlämnats till de sakkunniga.

Vad beträffar det i flertalet av dessa framställningar framförda yrkandet, att införselförbud måtte införas å vete och råg, malen och omalen, har herr statsrådet i de vid sakkunnigas tillkallande uppdragna riktlinjer uttalat, att dylik importreglering icke kunde ifrågakomma. Med hänsyn härtill hava sakkunniga icke funnit sig behöriga att ingå i närmare diskussion av berörda förslag.

Enligt de riktlinjer, som av herr statsrådet angivits vid de sakkunnigas tillsättande, skulle de, därest statsåtgärder funnes erforderliga för att få avsättningen av svensk brödspannmål tryggad, bland annat och i första hand taga under övervägande i vad mån det lämpligen låte sig göra att

vinna det önskade syftet genom överenskommelse med kvarnindustrien. De sakkunniga hava i anledning härav satt sig i förbindelse med representanter för Svenska kvarnföreningen i syfte att på överenskommelsens väg få till stånd sådant åtagande från föreningskvarnarnas sida, att viss bestämd myckenhet spannmål vunne avsättning under viss fixerad tidrymd och till sådana priser, som i förhållande till världsmarknadspriset av sakkunniga kunde anses riktigt avvägda. Sedan sakkunniga med representanter för kvarnföreningen ingående dryftat denna fråga och begärt, att föreningen ville ange vad föreningen i sådant hänseende kunde åtaga sig, har från föreningen under hand lämnats följande förslag till uppgörelse i frågan.

Svenska kvarnföreningen skulle erbjuda sig att under tiden 15 november 1922 till 15 februari 1923 — under förutsättning av utbud från odlare samt i mån av utrymme — inköpa svenskt vete och svensk råg av full marknadsgill vara, vilken finge vara högst en procent mälad, till en myckenhet av 35,000 ton vete och 20,000 ton råg. För normalviktig vara skulle erläggas ett pris med reglering efter den officiella skalan, vilket skulle avse leverans vid kvarn och angivas genom vanlig notering varje tisdag och fredag. Föreningskvarnarna skulle förbinda sig att erlagga det noterade priset intill dess ny notering sattes.

Priset för vete skulle för den ovannämnda tiden uträknas så, att det motsvarande priset för 78 kg:s argentinskt Barletta Russovete cif svensk hamn oförtullat med ett tillägg av kronor 1: 25. Detta pris skulle utgöra grundpriset och noteras i Göteborg för Västergötland och Bohuslän, i Halmstad för Halland, i Kalmar för Småland, i Norrköping för Östergötland och Södermanland samt i Stockholm för Mälardalen och Uppland, samt 50 öre lägre i Malmö för Skåne och Blekinge och i Örebro för Närke. Priset för råg skulle vara 3 kronor lägre än grundpriset för vete å samtliga ovannämnda platser utom Örebro, Göteborg och Halmstad, där priset skulle vara kronor 3: 50 lägre än grundpriset för vete.

Detta erbjudande lämnades under villkor att svenska kvarnar, som icke tillhörde föreningen, iklädde sig samma skyldigheter för inköp av en kvantitet, som stode i proportion till den kvantitet, som föreningsmedlemmarna förbundit sig inköpa.

Innan sakkunniga ansågo sig böra ingå i underhandlingar med utom föreningen stående kvarnar, funno sakkunniga det nödvändigt att närmare bedöma, huruvida förslaget vore av beskaffenhet, att detsamma överhuvud taget borde från statens sida godtagas. Härvidlag hade sakkunniga bland annat att taga under övervägande, huruvida den föreslagna prisrelationen mellan svenskt och utländskt vete kunde anses riktig. De sakkunniga, som i ärendet rådgjort jämväl med representanter för jordbruksnäringen utom

de sakkunniga, funno att så icke kunde anses vara fallet. Emellertid sökte sakkunniga genom nya överläggningar med kvarnföreningen få till stånd en förbättring i anbudet, närmast åsyftande en höjning av det föreslagna pristillägget till kronor 2: 25. Då från kvarnföreningens sida meddelades, att kvarnarna i detta avseende ej kunde gå längre än i förslaget angivits, ansågs frågan fallen, varom på sin tid meddelande lämnats till herr statsrådet.»

De sakkunniga ha sålunda bland annat sökt uppnå en överenskommelse med kvarnarna i syfte att trygga avsättningen för svenskt vete, men det visade sig att med de medel som nu stå till förfogande någon basis för en dylik överenskommelse ej kunde uppnås. Det synes alltså uteslutet att på frivillighetens väg uppnå en tillfredsställande överenskommelse, varigenom den grundtanke förverkligas, som uppbar den i september 1921 mellan regeringen och kvarnarna träffade uppgörelsen, nämligen att öka avsättningsmöjligheten för svenskt vete. Under sådana omständigheter återstår endast att söka vinna detta syfte på lagstiftningens väg. Ett stadgande, varigenom kvarnarna ålades att under förutsättning av utbud inköpa svenskt vete av fullt marknadsgill vara till en myckenhet, som motsvarar viss del av deras sammanlagda förbrukade vete, skulle vara en säker garanti för att det svenska vetet ej behöfde sakna avsättningsmöjligheter inom landet. Vid överbägande av de möjligheter, som härvidlag stå till buds, bör bemärkas att, såsom från kvarnföreningen uppgivits, inblandningen av utländskt vete vid förmalningen varierat något vid olika tider. Närmast före kriget höll sig inblandningsprocenten för utländskt vete omkring 50 %. Av ovan berörda sakkunnigas utredning framgår, att den svenska veteproduktionen, som under åren 1871—75 utgjorde 79,6 % av förbrukningen inom landet, åren 1911—13 uppgick till 52,4 %, år 1920—21 till 50,9 %, år 1921—22 till 65,5 % och år 1922—23 till 48 % av denna. Under konsumtionsåret 1921—22 med dess enastående skörderesultat täcktes sålunda $\frac{2}{3}$ av förbrukningen av inhemskt vete. Under innevarande skördeår har den inhemska skörden varit betydligt lägre än förra året. Under antagande av att den totala veteförbrukningen per innevånare uppginge till 80 kg., skulle under innevarande konsumtionsår knappast hälften av veteförbrukningen kunnat täckas av den inhemska skörden. En lag, som skulle tillförsäkra det svenska vetet avsättning inom landet och som för att fylla sitt ändamål lämpligen borde givas en giltighetstid av 3—4 år, kan sålunda, som av ovanstående siffror framgår, ej fastslå procentsatsen för inmalningen av svenskt vete till 70 eller någon annan siffra. Lagen bör därför ge Kungl. Maj:ts befogenhet att tid efter annan fastställa en procentsats, som beräknats med hänsyn till tillgången av svenskt vete.

Det kan ej bestridas, att det i samband med införandet av en lag av denna innebörd kan visa sig erforderligt, att Kungl. Maj:t vid förefallande behov begagnar sig av sin befogenhet att utfärda importförbud för vete-mjöl. Givetvis skulle en sådan åtgärd användas med stor försiktighet och under inga omständigheter så att ett för konsumenterna oskäligt vete-mjölpris kunde uppstå. För övrigt torde man kunna räkna med den möjligheten, att det under här angivna omständigheter kan bli överflödigt för Kungl. Maj:t att tillgripa tillämpning av importförbudet till följd därav att Kungl. Maj:t kan ernå ett frivilligt avtal med kvarnarna av tillfredsställande innehåll. Vad sedan beträffar den inverkan som konsumenterna skulle röna genom införandet av den här föreslagna lagen, nämligen att de skulle föranledas att i större utsträckning än hittills förtära svenskt vete, må anmärkas, att en stor kategori av landets innevånare, nämligen hela lantbefolkningen, allmänt konsumerar oblandat svenskt vetemjöl. Den svenska veteodlingen åstadkommer nu produkter av sådan beskaffenhet, att marknadsgill vara, god nog åt vår stadsbefolkning, finnes tillgänglig. Om en sådan lag som den föreslagna om inmalning av viss del svenskt vete kom till stånd, skulle därmed en på sina håll fast inrotad överdriven fördom rörande det svenska vetets underlägsenhet så småningom kunna bortarbetas.

Med stöd av det anförda få vi vördsamt hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville utarbeta och för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till sådan lagstiftning rörande inblandning av svenskt och utländskt vete vid förmalning att därigenom avsättning av svenskt vete på den inhemska marknaden under tillfredsställande villkor befrämjas.

Stockholm den 21 januari 1923.

K. A. Westman,
Brobygård.

Janne Nilsson,
Hörby.

Gerh. Strindlund.

K. A. Ryberg.

Th. Gardell.

Hugo Karlström,
Lummelunda.

Carl Johanson,
Hörninge.

Gustav Johanson,
Hallagården.

Ivar Pettersson.

A. J. Johansson,
Bro.